

KUR'AN-I KERİM'DE İNANÇ BAKIMINDAN KADIN

Kübra POLAT YAVUZ¹

Sefa BARDAKCI²

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
Gönderim Tarihi : 22.12.2023 Kabul Tarihi : 26.08.2024 E-Yayın Tarihi : 15.06.2025	Allah insanları mükellefler olarak yaratmış ve her bir insanı kişi/fert olarak sorumlu tutmuştur. Sorumlukta cinsiyet ayrımına gidilmemiş sadece toplumsal rollerin farklı olması sebebi ile fıkhi meselelerde farklılaşmanın olabileceği ifade edilmiştir. İman ve amel noktasında her iki cins de eşit derecede sorumlu kılınmıştır. Üstünlük; soy, güzellik, cins ya da çokluğa verilmeyerek bireyin kendi çabası ile elde ettiği amel üzerinden sağlanacağı vurgulanmıştır. Kadın konusu pek çok yönü ile araştırılmaya değer bir konudur. Kadın konusu çalışmamızda inanç bakımından Kur'an-ı Kerim' de yer aldığı şekli ile irdelenmeye çalışıldı. Risalet öncesi Mekke'deki câhiliye döneminde ve Hz. Muhammed döneminde kadının toplumsal ve dini durumu irdelenerek, ayetlerin anlaşıldığı zemin tespit edilmeye çalışıldı. Kur'an-ı Kerim kadından bahsederken inanç bakımından bir ayrıma gitmeyerek kadın ve erkeği eşit derecede sorumlu tutmuştur. Cinsiyeti sebebi ile herhangi bir cins diğerine üstün tutulmayarak birey olmanın yaratılıştan getirdiği mükellefiyetle tevhide ve İslâm'a davet edilmiştir. Bu davete verilen olumlu veya olumsuz karşılık ile de kişi kendine Allah nezdinde yer biçmiştir. Kadın ve erkek her ikisine de ceza ve mükâfat vaat edilmiş ve inanç bakımından eşit derecede sorumlu tutulmuşlardır. Kur'an-ı Kerim, tarihteki inanan ve inanmayan kadınları bugünün insanına misal olarak getirmiştir. Bu misallerin bazılarında şahsın kadın olması sebebi ile annelik görevi ve inancı arasındaki imtihanına şahit tutulmuştur bazısında ise inanan ve inanmayan bir insanın olumlu veya olumsuz davranışlarından dersler çıkartmaya teşvik edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Kelâm İnanç İslâm Eşitlik Kadın	
ARAŞTIRMA MAKALESİ	

Kaynakça Gösterimi: Polat Yavuz, K. ve Bardakçı, S. (2025). Kur'an-ı Kerim'de inanç bakımından kadın. *Journal of Turkish Academic Novelty*, 2 (1), 35-50.

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: kb.plat@gmail.com.

² Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, e-posta: sefa.bardakci@selcuk.edu.tr.

WOMEN IN TERMS OF BELIEF IN THE QURAN

 0000-0002-8712-107X

 0000-0001-6177-1915

ARTICLE INFO		ABSTRACT
Received	: 22.12.2023	Allah created people as taxpayers and held each person responsible as a person/individual. It has been stated that there is no gender discrimination in responsibility, but that there may be differences in intellectual matters due to the difference in social roles. Both genders are made equally responsible in terms of faith and deeds. Superiority; It is emphasized that it will not be given to lineage, beauty, gender or multiplicity, but will be provided through the deeds of the individual through his own efforts. The issue of women is a subject worth researching in many aspects. In our study, we tried to examine the issue of women in terms of belief as it is stated in the Holy Quran. At the period of ignorance in Mecca before the prophethood and by examining the social and religious situation of women during the period of Muhammad, an attempt was made to determine the basis on which the verses were understood. When talking about women, the Holy Quran does not make any distinction in terms of belief and holds men and women equally responsible. No one gender was considered superior to another due to their gender, and they were invited to monotheism and Islam, with the inherent responsibility of being an individual. With the positive or negative response given to this invitation, the person finds a place for himself in the presence of Allah. Both men and women were promised punishment and reward and were held equally responsible in terms of faith. The Holy Quran brings believing and non-believing women in history as examples for today's people. In some of these examples, we have witnessed the test between the duty of motherhood and her belief because the person is a woman, and in some others, we are encouraged to learn lessons from the positive or negative behaviors of a believer or a non-believer.
Accepted	: 26.08.2024	
Online Published	: 15.06.2025	
Keywords: Kalâm Belief İslâm Equivalence Women		
RESEARCH ARTICLE		

Citation Information: Polat Yavuz, K. ve Bardakçı, S. (2025). Women in terms of belief in the Quran. *Journal of Turkish Academic Novelty*, 2 (1), 35-50.

GİRİŞ

Kadın, kimlik olarak farklı toplumlarda farklı açılardan problemler yaşamaktadır. İslam toplumunda ise kadınların yaşadığı problemlerin temelinde yine toplumun kendisi vardır. Çalışmamızda da “kadın” kimliğinin yaşadığı olumsuz durumların Kur’ân temelli sorunlar olmadığı, kültürün, geleneğin ve cinsiyetler arası çatışmanın bir sonucu olduğu kabulü ile yola çıkılmıştır. Çünkü Allah nezdinde kişiyi değerli ve üstün kabul etmenin sadece “tavkâ” (Hucurât, 49/13) ile olabileceği ayetlerde belirtilmiştir.

Çalışma için literatür taraması yapıldığında bazı eserlerin temel dayanak noktası kadının erkekten farklı bir yaratılışa sahip olduğu, yaratılışının gereği olumsuz özellikleri barındırdığı ve bunun sonucu olarak dini sorumluluğun erkekten daha az olduğu gibi söylemlerle karşılaşılmıştır. Bu tarz söylemlere araştırmamızın genel mantığıyla uyuşmadığı için yer verilmemiştir. Yine İslam dininin kadını alçalttığına ve Hz. Muhammed’in Câhiliye döneminde kadınların sahip olduğu her türlü haktan mahrum ettiğine dair görüşlere de yer verilmemesi tercih edilmiştir. Geleneksel anlayışın kadın için dini bir anlayış haline geldiği toplumlarda “kadın” problemlerinin ivme yaptığı apaçık bir gerçek olarak önümüzde durmaktadır. Kadın konusu ile ilgili yapılan çalışmalar her alanda çeşitlilik göstermektedir. Tefsir, hadis kelâm gibi temel İslam bilimleri alanlarında da konu ile ilgili çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir (Özdemir, 2013; Söylemez, 2006; Dündar, 2021; Ocak, 2021; Korkmaz, 2020; Duman, 2022; Durmuş, 2008; Cavidan, 1969).

Çalışmamızın amacı toplumda rolleri ile muhatap alınan kadının Allah tarafından kişi/fert olarak muhatap alındığını ortaya koymaktır. Muhatap alınan kadın “fert/birey” olarak sorumlu tutulmuştur. Bu sorumluluklarda cinsiyetin herhangi bir etkisinin olmadığı, bazı durumlarda roller gereği farklılaşmanın ortaya çıktığı görülmüştür. Kadın inanç olarak olumlu ya da olumsuz karşılık verdiği durumlarda dahi cinsiyete dayalı olarak eleştirilmemiş, bilakis insan olmanın taşıdığı olumlu/olumsuz özelliklerin sonucu olduğu kabul edilmiştir.

Kur’ân-ı Kerim’de inanç bakımından kadın konusunu ele alırken ayetlerin anlaşılmasında ve bugünkü geleneğin oluşmasında etkisi olan; ilk muhatapların yaşadığı dönem olan Câhiliye döneminden ve İslam ile örnek neslin ortaya çıktığı Hz. Muhammed zamanında kadından bahsedilmiştir. Kur’ân’ın inanç bakımından “kadına” bakışına yer verildikten sonra Kur’ân’da ele alınan olumlu ve olumsuz kadın örnekleri ile çalışma sonlandırılmıştır.

1. Câhiliye Döneminde Kadın

Hız. Muhammed’in risalet ile görevlendirilmeden önceki Mekke’deki döneme “Câhiliye dönemi” denir. Bu dönem bilgisizlik, körü körüne bağlılık, barbarlık, insan onuruna yakışmayacak davranışların hâkim olduğu dönemdir. İslam öncesi Mekke’deki Arap toplumunun genel durumu olarak kullanılır. İslam öncesi bu devirde kadın hor ve hakir görülüp, sosyal ya da siyasi hayatta herhangi bir hakkı olmayan, hukuk itibarı ile erkekten aşağı olan, boşansa bile eski kocasının zorbalığından kurtulamayan mağdur bir kadın profili (Tozduman, 1990, s. 16) ile karşılaşmaktayız. Bu dönemde kız çocuğu sahibi olmak bile utanılacak yüz kızartıcı bir durum olarak görülür (en-Nahl, 16/57-58). Arap zihniyetinde kız çocuğa karşı bu denli öfkeli olunmasının sebeplerinden biri; büyüdüğünde ailesini utandıracağı endişesi, diğeri ise ekonomik hayatta erkek çocuğunun kız çocuğuna göre daha işlevsel olmasıdır (Günaltay, 2013, s. 124). İki sebep de mantıklı sayılamaz çünkü kadına değer vermeyerek kendi kız çocuklarının geleceğini aynı duruma düşürmektedirler, diğeri neden de ise ekonomik hayatta kadına yeterince yer vermeyip dışlayarak sadece erkeği değerli ve egemen hale getiren de yine kendileridir.

Mekke’deki câhiliye toplumu, kadını hile ve tuzak sahibi, dedikoducu, uğursuz, intikamcı olarak adlandırıp onun hilesinden de çok çekinirlerdi. Arap toplumunda kadının toplumsal değerini anlayabilmek için onların sözüne ne kadar itibar ettiklerine de bakmak gereklidir. Kadının sözüne değer vermez ve bir görüşü aşağılayacak olsalar “kadınların görüşü” adını

verirlerdi (Bardakoğlu, 2005, s. 19). Kadının kıymetli sayılabilmesi için anne olması ve evlatlarının toplumda saygın kişiler olması gerekiyordu. Bu şekilde kıymetli evlat sahibi olan kadınların toplumda değeri artıyordu ve erkek çocuklar analarına nispet edilebiliyorlardı. Araplar da bu şekilde saygınlık kazanan birçok kadının ismi kabile ismi olarak kullanılıyordu (Yavuz, 2011, s. 39).

Câhiliye kavramının belli tarihi bir zaman aralığına hapsedilmeden aynı karanlık zihniyeti taşıyan insanların bulundukları her dönem için kullanılması uygun olacaktır. Nasıl ki yukarıda câhiliye özelliği olarak saydığımız durumların her birisi günümüzde de lokal olarak yaşanıyorsa câhiliye dönemi ifadesini sadece peygamberden öncesine hasretmenin uygun olmayacağını düşünülmektedir.

Risalet öncesi birçok alanda cahilyeyi yaşayan Mekke toplumu inanç alanında çoğunluk olarak müşrik kabul edilmektedirler. Mekke müşrikler, Allah'ın varlığını kabul edip Allah'ın birliği noktasında inkarcı olmaktaydılar. Allah ile başka varlıklara da tanrısal güçler atfederek tevhitte uzaklaşmışlardır. Putlara Allah'ın yanında şefaathçi olarak inanıyorlardı (el- Ankebût, 29/61). Bu şefaathle beklentileri tapınılan putların Allah gibi yetkiler kullanmasıdır. Vahyin ilk muhtevası incelendiğinde İlk muhatapları cinsiyet yönünden farklılaştırmadan, tüm insanların ortak inanç dünyasına seslenmeyi hedefleyen Kur'ân, Mekkelilerin putlarına fiili olarak sataşmayıp, akıllara seslenerek Allah'ın kim olduğunu, O'nun birliğini, güç ve muhtevasını ortaya koymaya çalıştığını görüyoruz (Altıntaş, 2007, s. 106). Tarihte bilinen en meşhur putları Lât, Menât ve Uzzâ olan Câhiliye halkı bu üç putu da dışıl nitelikte kabul etmişlerdir (Kelpetin, 2019, s. 63-83). Bu kadını ilahlık mertebesine çıkarmak demektir. Kadının câhiliye toplumundaki konumunun olması gerektiğinden farklı noktalara çekilmesi açısından önemlidir. Kadın toplumda sahip olması gereken değer açısından iki aşırı uçtan birine konumlandırılmıştır. Hatta Uzzâ, Mekke'nin fethi sonrası yıkılırken Haremin içerisinden bir kadın çıkarak yıkılmaması için mücadele etmiştir. Bu mücadelenin sebebini kadının kendisini putla özdeşirmesi ya da inancı uğruna mücadele etmesi olarak da anlaşılmaktadır.

Risalet öncesi câhiliye döneminde Mekke müşrik arapların ahlak ve kültür ile ilgili düşünce ve kavramları son derece garip ve ilkeldi. Temiz ile kirli, helal ile haram, caiz ile olmayan arasındaki farkı gözetmezlerdi. Çıplaklık ayıp değildi (Mevdûdî, 1992, s. 2/22). Hatta Kâbe'yi tavaf etmek için Kureyşli ya da Kureyş'in ittifak ettiği kabilelerden birine mensup olunması gerekiyordu. Aksi halde Kâbe'yi tavaf edebilmek için kadın olsun erkek olsun özel giysi giymek ya da çıplak bir şekilde yapılması gerekiyordu (Palabıyık, 2015, s. 140). Câhiliye döneminde kadınların ölülerinin ardından iyiliklerini sayıp dökerek feryat figan ağladıkları "Nihaya" adı verilen yaygın bir câhiliye âdeti vardı. Bu âdeti Hz. Muhammed yasaklayarak tövbe etmeden ölen kadının cezalandırılacağını söylemiştir (Altıntaş, 2007, s. 178). Bu da dolaylı olarak kadının toplumdaki saygınlığını arttırmıştır.

Câhiliyedeki kadın sosyal, ekonomik, siyasi ve askeri hiçbir gücü olmayan; erkeğin dununda kabul edilirdi. Regl döneminde iken evinde hapis durumu yaşayan kadın inanç/ibadet olarak ayda bir defa her şeyden mahrum bırakılırdı. Bu durum İslam'ın doğuşuna kadar sürmüştür (Altıntaş, 2007, s. 208).

2. Hz. Muhammed Döneminde Kadın

Risalet öncesi câhiliye döneminde yaşanan eşitsizliği giderip erkekle kadın arasındaki adaleti yerine getirebilecek olan eşsiz düzen İslâm'dır. Zira insanı en iyi bilen Allah'ın kendisidir (Vakkasoğlu, 1978, s. 15). Dolayısıyla O'nun koyduğu düzen her cinse de hitap etmiştir. Hz. Muhammed, kendinden önceki peygamberin getirdiği mesajı, son peygamber olarak Allah'tan aldığı vahiyyle, vahyin son merhalesi olan İslam'ı insanlara tebliğ ederek, Allah'ın kelamını başlangıçtaki saflığına kavuşturmuştur (Schimmel, 2008, s. 14). Hz. Muhammed, kendinden önceki şeriatlarda kadına bildirilmemiş bir şekilde kadına yer verip kadın haklarını korumuştur.

Peygamberimizin kadına gösterdiği sevgi, saygı ve merhamet tarihin en güzel örneğidir (Celasun, 2008, s. 29). Hz. Muhammed risalet öncesi hayatı gerekse risalet sonrası hayatında kadın erkek arasında bir ayrıma gitmemiş kendisine verilen tebliğ vazifesini hakkıyla yerine getirmiştir. Toplumun bir parçası kabul ettiği kadınlardan İslam'ı kabul edip bu uğurda mücadele edenleri desteklemiş onları toplumun dışına itmemiştir. İleride de değineceğimiz üzere vahyin muhatabı olma ve mükellefiyet açısından kadın erkek arasında herhangi bir fark Hz. Muhammed tarafından da gözetilmemektedir.

Kadın, iman ve salih amelden sorumlu olma yönünden erkekten ayrı olmadığı gibi, dinini yaşama uğrunda zorluklara katlanma ve bu uğurda toplumsal hareketlere katılma konusunda da erkeklerden farklı bir konumda değildir. Bu konuda Kur'ân özellikle "hicret" ve "biat" hadiselerini öne çıkarmaktadır. İnanırları dini yaşama uğruna çeşitli işkencelere maruz kalan sahabiler, imkân buldukları zaman erkek olsun kadın olsun vatanlarından başka yerlere hicret etmişlerdir (Eren, 2017, s. 210). İmanın varlığı her iki cins içinde Allah'a hicreti kolaylaştırmıştır (Bardakçı, 2010, s. 43). Hz. Muhammed'e vahiy ilk geldiğinde yaşadığı şaşkınlığı eşi Hz. Hatice ile paylaşmıştır. Hz. Hatice soğukkanlılık ve teskin edici sözlerle eşi Hz. Muhammed'i desteklemiştir (Lings, 2004, s. 6; Schimmel, 2004, s. 29). Kendisine iman eden ilk kişi de yine eşi Hz. Hatice olmuştur. İslâm'ın ilk zamanlarında ortaya koyduğu cesaretle inancı ve değerleri uğruna geri adım atmayarak şehit olan ilk kadın sahabe ise "Sümeyye"dir (Abdolvahhab, 1977, s. 54). İslâm'ın zorlu yıllarında Müslümanların Habeşistan'a hicret etmesine Hz. Muhammed izin vermiştir. Birinci hicret kafilesinde 12 erkek, 2 kadın, ikinci hicret kafilesinde ise 83 erkek, 19 kadın sahabe vardı. Hz. Muhammed'in kızı Rukiye, Cağfer b. Ebi Talip'in eşi Esmâ gibi inanan kadınlar da bulunuyordu (İbn Kesir, 2014, s. 190; Lings 2004, s. 117). Medine hicretinde ise yine Hz. Muhammed'in kızları hazır bulunmuşlardı. Hicret gibi zorlu bir yolculukta dahi Hz. Muhammed kadınlara inanç açısından geri durmayı değil inançlarının gerekleri olan her ne ise onun yapılmasını emrediyordu. Medine'ye hicretin temellerinin atıldığı ikinci Akabe biatına ise 70 erkekle beraber iki tane kadın katılmıştır (Abdolvahhab, 1977, s. 84). Evs ve Hazrec arasındaki çekişmeli durum, câhiliye dönemi kadını statüsü gibi etkenler göz önüne alındığında Akabe'de biat eden kadınların inanç durumlarının kendilerine câhiliye döneminde biçilen rolün aksine hiç de pasif olmadığı bir arayışta olduklarını göstermesi bakımından güzel bir örnektir. Hicretin altıncı yılında Müslümanlar umre yapmak için Mekke'ye doğru yola çıkmış ancak müşriklerin engellemesi ile karşılaşmışlardı. Bu olay ardından gerçekleşen Hudeybiye antlaşması ile Müslümanlar bir sonraki sene umre yapacaklardı. Hz. Muhammed ile gelen sahabilerden bu durumdan hoşnut olmayanlar beraberinde getirdikleri hedy kurbanlarını kesmekte ağır davranınca Hz. Muhammed Ümmü Seleme'nin tavsiyesi üzerine ilk kendisi keserek onlara örnek olmuştur. Sahâbîler de Hz. Muhammed'i görerek kurbanlarını kesmişlerdir (Maksutoğlu, 2010, s. 180). Hz. Muhammed'in eşi Ümmü Seleme'nin kurban kesme tavsiyesine uyarak hareket etmesi câhiliye dönemi "kadınların sözü" tabirini boşa çıkarmaktadır. Medine'ye Hz. Ebubekir ile hicret eden Hz. Muhammed hicret esnasında çeşitli zorluklarla karşılaştı. Hz. Ebu Bekir'in kızı Esmâ ise bu zorlu yolculukta inanç adına canı pahasına peygambere ve babasına yardım etmekten geri durmamıştır (Abdolvahhab, 1977, s. 86). Uhud savaşında en kritik noktalardan biri olan "Okçular Tepesi"nde ise iki kadın sahabe yer alarak inançları uğruna savaşmaktan geri durmamışlardır (Abdolvahhab, 1977, s. 244). Rufeyde el Ensâriyye Medine'de şifa dağıtan bir kadındır. Şifayı bulabilmek için putlardan aracılık istediğini ifade etmiş ancak Mus'ab b. Umeyr'den "Beni yaratan da doğruya ulaştıran da O'dur. Bana yediren ve içiren de O'dur. Hasta olduğumda bana şifa verir. Beni öldürecek sonra da diriltecek de O'dur" (eş-Suarâ, 26/78-81) ayetini işitince Müslüman olmuştur. İman ettiği din yolunda yaralıları ilk yardımda bulunmak ve onları tedavi etmek için birçok savaşa katılmıştır. Eğitim görmüş hemşirelerin idare ettiği ilk sahra hastanesini kuran kişi olarak İslam tarihine geçmiştir. Hendek ve Mute savaşlarında Rufeyde el Ensâriyye yaralıları tedavi etmek için savaş meydanlarında gönüllü olarak çalışmış ve Peygamberimiz de bu durumu onaylamıştır (Özding, 2014).

Hicretin onuncu senesinde Hz. Muhammed ömrünün ilk ve son haccını eda ederken ümmetine kıyamete kadar geçerli olacak nasihatlerini tekrarladığı “Veda Hutbesi” Müslüman kadının hakları için de önemlidir. Hz. Muhammed ümmetine “kadınlarınız hakkında Allah’tan korkun” diyerek kadın ve erkek arasında hukukun olduğunu vurgulayarak devam eder (İbn Kesir, 2014, s. 681). Orada bulunanlardan bulunmayanlara söylediklerinin iletilmesini ister.

3. Kur’ân-ı Kerim’de İnanç Bakımından Kadın

İslâm düşüncesinde, kadın ve erkek yaratılış ve dini anlamda sorumluluk bakımından eşittir ancak kültürlerden kaynaklanan farklılıklar sebebiyle sosyal rollerde farklılaşacağı kabul edilmiştir. İncelediğimiz ayetlerden yola çıkarak denilebilir ki Kur’ân-ı Kerim bu farklılıkları yok etmeye veya toplumsal düzenin işleyişini kolaylaştıran cinsiyetler arası işlevsel farklılıkları ortadan kaldırmaya çalışmaz. Kur’ân’daki amaç bu farklılıkların birbirinin tamamlayıcısı/destekleyicisi olan fonksiyonel ilişkilerin kurulmasıdır (Wedud-Muhsin, 2005, s. 29). Çünkü Kur’ân’da kadın ve erkek hem birey olarak desteklenir hem de toplumun bir üyesi olarak kabul edilir.

Kur’ân’da kadın, Allah’a ve diğer iman esaslarına inanmakta, Allah’ın dünya ve ahiretle ilgili emir ve yasaklarına muhatap olup onların gerektirdiği ceza ve mükâfata ulaşmakta, cennet veya cehenneme girmekte, dolayısıyla kadın ile erkek arasında bir fark bulunmamaktadır. Allah Âdem’e de Havva’ya da aynı şekilde hitap etmiştir (Topaloğlu, 1997, s. 31). İman hayır özelliklerden ibarettir. Kim bu özellikler kendisinde bulundurursa, mü’min olarak nitelendirilir (Bardakçı, 2010, 104). Burada cinsiyetin bir önemi olmamaktadır.

Kur’ân’ın mesajının daha iyi anlaşılabilmesi için tefsirlere her çağda başvurulmuştur. Yapılan bu tefsirlerde birçok dil de olduğu gibi Arap dilinin de kendi özelliğince bazı sığalar sadece erkekleri muhatap alarak ifade edilmiş görünebilir. Bazı dillerin yapısında olduğu gibi Arapçada da kadın ve erkekten oluşan bir topluluğa hitap etmek veya gıyabi bahsetmek için eril sığa kullanılır. Bu tarz ifadelerde gramer bakımından erkekler, muhatap olarak bütün insanlar kadın erkek ayırt edilmeden alınır (Topaloğlu, 1997, s. 79). Ayetleri anlamlandırabilmek için Kur’ân mesajına bütüncül olarak bakmak daha doğru sonuçlara ulaştıracaktır. Kur’ân yaratılış olarak kadını erkeğin bir çeşidi olarak tasvir etmez aksine her ikisi için de en güzel şekilde yarattık tabirini kullanır (Tîn, 95/4). İnsanların hepsi kadın, erkek, kavim, kabile, dil ve din hangi farklılıkta bulunursa bulunsunlar asıl olarak bir ve aynı ortak yaratılışa sahiptir. İlk olarak Allah toprağın özünü şekillendirip o şekle ruhundan üfleme tabiriyle can vermiş sonra da bütün yaratıklardakine benzer şekilde aralarına ilgi ve alaka koymuştur (Bilgin, 2005, s. 4). Kadın ve erkek her ikisine de ceza ve mükâfat vaat edilmiş ve inanç bakımından eşit derecede sorumlu tutulmuşlardır.

Ey Peygamber! Mü’min kadınlar, Allah’a hiçbir şeyi ortak koşturmak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlerini kabul et ve onlar için Allah’tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir (Mümtehine, 60/12).

Bu ayette Hz. Peygambere, inanmış kadınlarla iman üzere nasıl sözleşeceği açıklanıyor (Kutup, 1991, s. 9/627). Ayette istenilen şartların her biri câhiliye döneminde yaygın ve meşhur adetlerdendi. İslam bütün bu câhiliye adetlerine son verdi (Altıntaş, 2007, s. 178). Allah tarafından Mümin kadınlardan uymaları istenen biat şartları: Tevhit ilkesine riayet, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, iftira atmamak ve peygambere her konuda itaat etmeleridir. Kur’ân’ın, aklın ve vahyin ışığında gelişen bireysel bilince ve toplumsal sağduyuya ne kadar değer verdiğinin de açık bir göstergesidir. Kadınlarla yapılan biat bağlamında yer alan bu ifadenin, kadının da marufa uygun olmayan buyruklara karşı tavır koyma hak ve özgürlüğünün, hatta yükümlülüğünün bulunduğunu özel olarak hatırlatma anlamı taşıdığı da dikkatten kaçırılmamalıdır (Mümtehine, 60/12). Biat şartının İslam dininin temel konusu olan

inanç ile başlaması önemlidir. Her kişinin Müslüman olmak için yerine getirmesi gereken temel şart tevhit ilkesini benimsemektir. Tevhit, Allah'ın varlığını ve birliğini kalben ve zihnen kabul etmektir. Tevhit ilkesi gereğince dinde otorite olarak sadece Allah kabul edilmeli ve O'nun kurallarına riayet edilmelidir. Ayetin devamı sosyal konular hakkında hükümler içerirken peygambere hiçbir konuda şart koşmamayı biat şartı olarak Allah, kadınlardan istemektedir.

Allah bir nefis'e taşıyabileceğinden fazlasının yüklemes. Her nefsin kendi kazandığı lehine ya da aleyhinedir (Bakara, 2/286).

Böylece Müslüman yeryüzündeki hilafetinde, yüklendiği sorumluluklarda, hilafet esnasında karşılaşacağı imtihanlarda ve sonuçta amelinin karşılığı olarak aldığı mükâfatta Allah'ın rahmeti ve adaleti görülür (Hucurât, 49/13). Allah erkek ve kadın arasında bir fark gözetmeden muhatap almış ve kapasite açısından herhangi bir cinsin zayıf ya da kudretli oluşuna dair herhangi bir atıfta bulunmamıştır. Erkek ve kadın arasında asli bir fark olduğu iddia edilmemiştir. İlgili Kur'an ayetine göre insanlar arasında bir fark var ise bu farkın kaynağı takva olmalıdır. Nitekim ayette "Allah katında en üstün olanınız, en çok takva sahibi olandır" (Hucurât, 49/13) denilmektedir.

Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resulüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir (Tevbe 9/71).

Onlar birbirlerini tamamlayan birbirlerini destekleyen iki insandır. İkisi için de ölçü aynıdır: Allah'ın emir ve yasaklarına uymak.

Erkek veya kadın, kim mü'min olarak iyi iş işlerse, elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükâfatlarını yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz (Nahl 16/97).

Mümin erkek veya kadınlar, güzel ahlak özelliklerini taşıdıklarında aynı derecede Allah'ın övgüsüne mazhar olmaktadır. Her iki cins de müstakil bireyler olarak, iman edip iyi ameller yapma sorumluluğu ve bunun neticesinde sevap kazanma ve cennete girme konusunda müsavidirler (Eren, 2017, s. 211).

Mü'min olarak, erkek veya kadın, her kim salih ameller işlerse, işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar (Nisâ, 4/124).

Kadın ile erkek birer mümin kadın ve erkek olarak, köken itibari ile ibadette mükellef olma ve iradeli ameline göre karşılık görme, sonunda eşit amele eşit sevap alma bakımından birbirleri ile eşittirler. Bu iki cins değer olarak eşittir ancak fonksiyonel olarak farklılaşmaları normal kabul edilmeli (Beşer, 1991, s. 13).

Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, mü'min erkeklerle mü'min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkekler, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır (Ahzâb, 33/35). Bu âyette iki nokta dikkat çekicidir: 1. İbadet, iyilik ve erdem sahibi olmak, bunlar sayesinde kulluk imtihanını kazanmak, yüksek mânevî dereceler ve ödülleri elde etmek, hâsılı kâmil insan olmak bakımından kadınla erkek arasında fark yoktur; her iki cins, dindarlık ve ahlâkta kemal ermek için fırsat eşitliğine sahiptirler. 2. Allah'ın ve resulünün rızasına ermek, âhirette eşi benzeri görülmemiş nimetler elde etmek için Peygamber eşi veya Ehl-i beyt olmak şart değildir. Onların özel bir yerleri bulunmakla beraber bütün müminlerin önünde ilâhî lutuf ve nimet kapıları açıktır; yeter ki insanlar, Ahzâb Sûresi 35. âyette sıralanan iman, ibadet ve ahlâk kemaline sahip olmak için gayret etsinler (Ahzâb, 33/35).

Kim bir kötülük yaparsa, ancak onun kadar ceza görür. Kadın veya erkek, kim, mü'min olarak salih bir amel işlerse, işte onlar cennete girecek ve orada hesapsız olarak rızıklandırılacaklardır (Mü'min, 40/40).

Kişinin ceza veya mükâfat almasının ise cinsiyetiyle ilgili bir durum olmadığı ortaya konulmuştur. Allah ahirette bireylerin kim olduğuna ya da cinsiyetlerine bakmadan iman etmelerinden hareketle davranışlarına bakacaktır.

Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretip yayan rabbinize itaatsizlikten sakının... (Nisa, 4/1).

Nisa suresinde yaratılışın erkek ya da kadından başlatılmadığı söylenerek yaratılışın kökeni nef's'e atfedilmiştir. Aynı zamanda yaratılış olarak kadın ve erkeğin aynı özelliğe/yaratılışa sahip olduğu ifade edilmektedir. Yine Kur'ân'da sorumluluk, ceza, mükâfat gibi konularda cinsiyet atfında bulunmayıp muhatabını sadece 'nefs' (kişi) olarak tanımlamıştır. Yaratılışa ve mükellef edilmede de temel etmen her zaman ferd olmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'de insanların dersler çıkartması için birçok hadise anlatılmıştır. Bunlardan kadınlarla ilgili olan birkaç örneği paylaşacağız. Kur'ân'da kadın profili üzerinden verilen örnekler/dersler muhatap olarak sadece kadınları değil kadın, erkek, inanan, inanmayan herkes içindir.

3.1. Kur'ân-ı Kerim'de İnanç Bakımından Olumlu Kadın Profiler

Kur'ân'ın ayetleri hicretten önce veya sonra indirildiği zamana göre Mekki ve Medeni olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır. Yapılan bu ayırım ayetlerin konularında da kendini hissettirmiştir. Mekki ayetler muhatapların inanç dünyalarına tevhide yerleştirebilecek konulara yer verirken Medeni ayetler inançla beraber ahlaki kurallardan ve dini ritüellerden bahseder. Örneğin Hz. Meryem'in hayatını konu alan "Meryem Sûresi" Mekke'de indirilmiştir ve Hz. Meryem'in inançlı ve iffetli duruşunun yanında tevhit inancını yerleştirmek için bazı peygamber kıssalarına da yer verilmiştir.

Kur'ân muhatapları tarafından konunun daha iyi anlaşılabilmesi için somut örneklendirme yoluna gitmektedir. İslam ile yeni tanışmış bu insanlara korkmayın, bakınız geçmiş ümmetlerden şu şahıslar; topluma, eşlerine, kendilerine rağmen inanmaktan geri durmadılar mesajını vermiştir. Bu mesajlarla onları cesaretlendirmeye ve kadın şahsiyetlerden de verdiği örneklerle iman konusunda kadın erkek arasında bir fark olmadığına dikkat çekmiştir. Özellikle verilen bu kadın şahsiyet örnekleri toplumun tamamen yabancı olduğu kişiler değildir. Bilakis bilinen ancak tarihin ihmal ettiği Müslüman kadınlardır. Kur'ân bu kadınların kıssalarının altını çiziyor ve bu dünyanın erkek ve kadınlara ölümsüz bir örnek olarak kalması için bir kısmını ilahi hikâyenin kadın kahramanları yapıyor. Kur'ân-ı Kerim'de geçen kıssalar içerisinde örnek olarak zikredilen kadın şahsiyetlerden ve bu şahsiyetlerin inanç dünyamıza katkılarına yer verilecektir. Bu isimler Hz. Meryem, Hz. Havvâ, Ümmü Mûsâ, Belkıs ve Âsiyedir.

3.1.1. Hz. Meryem

Hristiyanların kutsal kitabının ikinci bölümü olan Yeni Ahid'de Hz. İsa'nın annesi olan Hz. Meryem'in adı 19 defa geçerken, Kur'ân-ı Kerim'de 34 defa geçmektedir. Öte yandan 114 sureden birisinin adı da Meryem'dir (Tümer, 1997, s. 151). Âl-i İmrân (7), Nisa (4), Mâide (10), Tevbe (1), Meryem (2), Mü'min (1), Azhâb (1), Zuhuruf (1), Hadîd (1), Saf (2) ve Tahrîm (1) geçmektedir.

Meryem'in babasının adı Kur'ân-ı Kerim'de "İmran" olarak geçer (Âl-i İmrân, 3/35). Hz. Meryem döneminin asil soylarından biri kabul edilen, Davut sülalesine bağlıydı (Tümer, 1997, s. 67). Annesin adı ise Kur'ân-ı Kerim'de İmran'ın karısı olarak geçmektedir (Âl-i İmrân, 3/35.). Bazı kaynaklarda adı Hanne binti Fukuza'dır. Hanne'nin kardeşi İsha ise Hz. Zekeriyâ'nın eşi ve Hz. Yahyâ'nın annesidir (Güç, 1991, 216).

“Bir zamanlar İmran’ın karısı şöyle demişti: Rabbim! Karnımdakini kayıtsız şartsız sana adadım, benden kabul buyur; kuşkusuz sen her şeyi işiten, her şeyi bilensin” (Âl-i İmrân, 3/35).

Hiz. Meryem doğumdan önce Allah’a adanmıştır. Kur’ân adanmış kelimesinin eril çoğulunu kullanarak Hiz. Meryem misalinin erkek dişi tüm inananlar için önemini vurgulamaktadır (Kutup, 1991, s. 2/73). Hiz. Meryem’in doğumu ile ilgili Kur’ân’da bilgi bulunmamaktadır. Ancak doğduğu ortam hakkındaki bilgiler Hiz. İsrâ’nın doğum tarihi temel alınarak hesaplandığında Yahudi tarihinin Babil esaretinden sonraki ikinci devrenin sonlarına tekabül etmektedir. Hiz. Meryem’in doğduğu ortamın temel problemi vahye dayalı inançlarını putperest Romalıların gölgesinden kurtarabilmektir (Wedud- Muhsin, 2005, s.70). Hiz. Meryem’in yaşamakta olduğu çevrede meleklerle, kötü ruhlar, ölümlerin yeniden dirileceğine ve bir kurtarıcının geleceğine inanılmaktaydı. Eski peygamberlerin şeriatinden geriye sadece şekilcilik kalmıştır. Böyle bir toplumda eski şeraite bağlılığını sürdüren küçük bir cemaat içerisinde Hiz. Meryem, Cibrîl’in kendisine gelmesine kadar yaşamıştır (Tümer, 1997, s. 70).

Hani melekler, Ey Meryem! Allah, seni seçti. Seni tertemiz yaptı ve seni dünya kadınlarına üstün kıldı. Ey Meryem! Rabbine divan dur. Secde et ve (O’nun huzurunda) rûkû edenlerle beraber rûkû et” demişlerdi (Âl-i İmrân 3/42-43).

Kur’ân’da kadın olarak açık bir şekilde geçen sadece Hiz. Meryem’dir. Allah onu kadın olarak muhatap seçmiş ve vahiy yoluyla direkt ona hitap etmiştir.

(Meryem), “Ey Rabbim! Bana bir beşer dokunmamışken benim nasıl çocuğum olur?” dedi. Allah, “Öyle ama Allah dilediğini yaratır. O, bir şeyin olmasını dilediğinde ona sadece “ol” der, o da hemen olur” dedi” (Âl-i İmrân, 3/47).

Allah, bir de iffetini sapasağlam koruyan ve bizim de kendisine ruhumuzdan üflediğimiz, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını doğrulayan İmran kızı Meryem’i de (inananlara) örnek gösterdi. O itaat edenlerdendi (Tahrîm 66/12).

Hiz. Meryem doğduğu andan itibaren kendini Allah’a adamanın, O’nun için her şeyden soyutlanmanın bir örneğidir. Hiz. Meryem iffeti, eksiksiz imanı, Allah’a yönelik kulluğu ve itaati ile bütün inananlara örnektir (Kutup, 1991, s. 10/79). Örnek alınması gereken kişi olarak Hiz. Meryem Allah ile kul arasındaki teslimiyet, bağlılık ve itaat konularında örnekliği ile bize yol gösterir. İman eden kimselerin Allah’a, Resulüne ve ona indirdiği kitaba koşulsuzca iman etmeleri gerekmektedir. Allah her şeyi bilen ve yaptığını hikmete uygun olarak yapandır.

3.1.2. Hiz. Havvâ

Hiz. Âdem ile cennette yaratılan ve orada imtihana tabi tutulan ilk kadın “Hiz.Havvâ” dır. Kur’ân-ı Kerim Hiz. Havvâ’dan ismen bahsetmez. Hiz. Âdem’in eşi olarak geçen Hiz. Havvâ imtihana tabi tutulması ve sonrasındaki tövbesi ile konumuza dahil olmuştur.

Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilip yayan rabbinize itaatsizlikten sakının... (Nisa, 4/1).

Dedik ki: Ey Adem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz. Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydırды. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de: Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır, dedik (Bakara 2/35-36).

Onlara bütün cennet nimetleri serbest bırakıldı, tek bir ağaç hariç. Belki de bu ağaç insanoğlu için yeryüzünde “yasak” kavramını sembolize eder. Yasak olmadan irade ortaya çıkmaz. İnsanı değerli kılan iradeli davranışlarıdır (Kutup, 1991, s. 1/82). Ayetin devamında Âdem ve Havvâ şeytanın kışkırtmasında zayıf düştüler ve imtihanı kaybettiler denilmektedir. Allah ifade olarak Âdem veya Havvâ’dan bahsetmediği gibi sorumlu olarak da Havvâ’yı da işaret eden hiçbir ifade kullanmamıştır.

Mükellef insanlar olarak davranışlarımızın sonucuna katlanmamız gerektiğini bilmeliyiz ve davranışımız hatalı ise düzeltmek için çaba sarf etmek zorunda olduğumuzun bilincinde olmalıyız. Hz. Âdem ve Hz. Havvâ'nın, Allah'ın emrine itaatsizlik sonrası kendilerini affettirmek için tövbe etmeleri insanlara her konuda örnek olmalıdır. Önemli olan yasaklanmış tüm fiillerden kaçınmaktır ancak insan olarak imtihan olan dünya hayatımızda hata etme ihtimali her an canlılığını korumaktadır. Hatadan sonra ye'se düşülmemeli tövbe edilip insan halini düzeltmelidir. Zira Allah merhameti bol olandır (Bakara, 2/160).

3.1.3. Belkıs

Sebe melikesi Belkıs, Hz. Süleyman zamanında Yemen'de hükümdardı. Sebe kavmi ticaret ile uğraşan çalışkan bir millettir. Sebe halkı güneşe ve diğer kutsal saydıkları gök cisimlerine taparlardı (Mevdudi, 1992 s. 22). Kur'ân-ı Kerim Belkıs ve kavmi hakkında bilgi verirken meseleye iman ve küfür açısından bakar (Bardakoğlu, 2005, s.37). Ancak bu çalışmada kadın bir yönetici olarak elinde güç, kuvvet ve iktidar bulunmasına karşın iman etmesi ve imana giden yoldaki sebatı ön plana alınmaktadır.

Hz. Süleyman'ın görevlendirdiği Hüdühüd isimli kuş Belkıs ve halkı hakkında şu şekilde bilgi getirmiştir:

Ben, onlara (Sebe halkına) hükümdarlık eden, kendisine her şeyden bolca verilmiş ve büyük bir tahtı olan bir kadın gördüm. Onun ve kavminin, Allah'ı bırakıp güneşe taptıklarını gördüm. Şeytan, onlara yaptıklarını süslü göstermiş ve böylece onları yoldan çıkarmış. Bu yüzden de onlar doğru yolu bulamıyorlar (Neml, 27/23-24).

Benim şu mektubumu götür onlara at, sonra da yanlarından ayrıl ve ne sonuca varacaklarına bak. Sebe kraliçesi Belkıs dedi ki: Ey ileri gelenler! Bana çok önemli bir mektup atıldı. Mektup, Süleyman'dan gelmiştir. O, "Bismillahirrahmanirrahim" diye başlamakta ve içinde bana karşı büyüklük taslamayın ve teslimiyet göstererek bana gelin denilmektedir.

Ey ileri gelenler! Durumum hakkında bana görüş bildirin. Sizler yanımda bulunmadıkça hiçbir işe kesin olarak karar vermem. Dediler ki: Biz güçlü kimseleriz ve çetin savaşçılarız. Emir senin. Ne emredeceğini düşün (Neml, 27/28-33).

Belkıs her zamanki protokole göre hareket etmiş, danışmanlarının fikrini sormuş ancak mektuptan "çok önemli" şeklinde bahsederek kendi görüşünü de ifade etmiş oldu.

(Kraliçe Belkıs) şöyle dedi: Krallar bir memlekete girdi mi, orayı harap ederler ve halkının ileri gelenlerini zelil hale getirirler. İşte onlar böyle yaparlar. Ben onlara bir hediye gönderip, elçilerin ne haber ile döneceklerine bakacağım (Neml, 27/34-35).

Ancak Hz. Süleyman elçilerle gelen hediyeleri kabul etmez ve geri çevirir. Ayetlerin devamında Belkıs'ın şehrini fethetmekle tehdit eder. Yanında bulunanlardan Belkıs'ı şaşırtmak için onun tahtının getirilmesini ister. Belkıs Hz. Süleyman'a bir ziyaret düzenlemeye karar verir.

Belkıs gelince, Senin tahtın böyle mi? denildi. O da, Sanki o! Fakat zaten daha önce bize bilgi verilmişti ve biz teslimiyet göstermiştik, dedi. Daha önce Allah'tan başka taptığı şeyler ona engel olmuştu. Çünkü o inkar eden bir kavimden idi. Ona "köşke gir" denildi. Köşkü görünce onu (zeminini) derin bir su sandı ve eteklerini topladı. Süleyman, ona "Bu, (zeminini) billurdan döşenmiş bir köşktür" dedi. Belkıs, Ey Rabbim! Şüphesiz ben nefsimi zulmetmişim. Şimdi ise Süleyman ile birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum, dedi (Neml, 27/42-44).

Hz. Süleyman muhatabının kadın olmasını önemsemiş, bir hükümdara nasıl tebliğ edilmesi gerekiyorsa öyle tebliğ ederek Belkıs'ı İslam'a davet etmiştir. Belkıs İslam'ı kabul etmiş ve kendisi ile beraber halkının büyük çoğunluğa da İslam'ı kabul etmiştir.

3.1.4. Ümmü Mûsâ

Hız. Mûsâ'nın annesinin inkârcılardan olan firavuna karşı duruşu da dikkate değerdir.

Mûsâ'nın annesine, Onu emzir, başına bir şey gelmesinden korktuğun zaman onu denize (Nil'e) bırak, korkma, üzülme. Çünkü biz onu sana döndüreceğiz ve onu peygamberlerden kılacağız, diye ilham ettik (Kasas, 28/7).

Hız. Mûsâ'nın annesi, Allah'a gönülden itaat eden bir kadın olarak emzikli bebeğini Allah'ın emri ile Nil nehrine bırakmakta tereddüt etmemiştir. Allah da onu teselli ederek bebeğini tekrar ona döndüreceğini haber vermektedir. Allah'ın emirlerini yerine getirme çabası şefkat ve yumuşaklıkla hafifletilmiştir. O sıradan bir mümin değil sevgileri, endişeleri, korkuları olan bir mümindir (Wedud- Muhsin, 2005, s. 68). Allah onun bu halini göz ardı etmemiş bilakis teselli edici olaylar yaşatmıştır. Kişi Allah'a teslimiyet gösterdikten sonra Allah'ın tüm yolları kolaylaştırması ve teslimiyetimizi arttırması Ümmü Mûsâ sonrası duamızdır.

3.1.5. Hız. Âsiye

Hız. Âsiye zalim ve inkârcı firavunun eşidir. Allah'ın varlığına ve birliğine, Hız. Mûsâ'nın peygamberliğine inanan, bu uğurda işkencelere maruz kalan Âsiye, Kur'ân-ı Kerîm'de inanan insanlara iman ve kararlılık örneği olarak zikredilmiştir. Hız. Mûsâ'nın Nil Nehrine bırakılmasından sonra cariyeleri onu bularak Hız. Âsiye'ye getirmişlerdir (Harman, 1991, s. 487). Hız. Âsiye'nin kalbinde Hız. Mûsâ'ya karşı bir sevgi ve merhamet hâsıl olmuştur. Hız. Mûsâ'yı yanına alarak şehadetine kadar ona destek olmuştur. Samimi ve imanında kararlı bir kadın idi. İbadet vakti geldiği zaman bir bahane bulur, odasına çekilir ve orada Allah'a ibadetini gizlice yapardı. Mevki sahibi bir kadın olduğu halde ibadetini gizli yapması, Firavundan çekindiği içindir. Hız. Âsiye'nin iman ettiğini öğrenen Firavun ne yaptıysa onu imanından geri döndürememiştir. Firavun onu kazıklara bağlayarak şehit oluncaya kadar işkence etmiştir. Son anlarında:

Allah, iman edenlere ise, Firavun 'un karısını örnek gösterdi. Hani o, Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavundan ve onun yaptığı işlerden kurtu ve beni zalimler topluluğundan kurtar! demişti (Tahrîm, 66/11).

Firavunun sarayının içerisinde yaşadığı halde küfür tufanı onu yalnız başına kurtuluşu istemekten alıkoymamış bilakis rabbinden cennette bir ev isteyerek firavun ile ilişkisini koparmıştı. Âsiye'nin bu isteği ve tavrı, dünya değerlerini ve dünyanın göz alıcılığını elinin tersi ile itip Allah katındaki kalıcı değerlere yönelmenin güzel bir örneğidir. Arzulayabildiği her şeye sahip olma imkânı varken o inanmanın çileli yoluna talip oldu (Kutup, 1991, s. 10/78). İnanan ve inancı uğrunda şehadeti göze alan Hız. Âsiye inananlar için güzel örneklerden birisidir.

Bugünün inanan kişisi olarak inanç dünyasındaki her türlü yıpratılma ile mücadele etmeli ve Allah'a olan bağlılığımızı sürdürme noktasında direnç göstermeliyiz. Hız. Âsiye için ölüm kaçınılmaz bir son olabilir ancak ölüm kişi için tercih olmamalı bilakis inancı uğrunda mücadele vererek hayat manevi anlamda daha kıymetli hale getirilmelidir.

3.2. Kur'ân-ı Kerim'de İnanç Bakımından Olumsuz Kadın Profiller

Kur'ân-ı Kerim'de olumlu profiller olduğu kadar olumsuz kadın profillere de yer verilmiştir. Olumsuz olarak verilen örneklerin sayısı olumlu örneklerle nazaran oldukça azdır. Bu olumsuz profillerde kullanılan dil ise sakındırma ve uyarmadan ibarettir. Her Müslüman için örnek teşkil etmesi gereken kimseler zikredilirken kişilerin davranışları üzerine daima vurgu vardır. Önemli olan davranışları ve inancı düzeltmektir. Şahısların kim oldukları ikinci planda kalır.

3.2.1. Nûh'un ve Lût'un Eşleri

Hız. Nuh'un kavminin bugün ki Irak topraklarında yaşadığı bilinmektedir. Allah ile başka tanrısal varlıkların da olduğuna inanıp bu tanrıları temsil etmek için yeryüzünde bazı zümrelere de imtiyaz veriliyordu. Bu zümreler konumları korumak ve güçlendirmek için toplumda zulmü

arttırıp adaletsizliğin yerleşmesine sebep oldular. Hz. Nûh'un bütün çabalarına rağmen kavmi onu inkâr etti (Mevdudi, 1992 s. 1/426-427). Bu inkârcılardan birisi de eşi idi. Eşi ile ilgili kaynaklarda bilginin olmamasının yanı sıra Kur'ân-ı Kerim'de salih peygamberin inkârcı eşi olarak tanıtılır.

Allah, inkâr edenlere, Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin! denildi (Tahrîm, 66/10).

Hız. Lût, Hız. İbrahim'in yeğenydi. Hız. İbrahim ile Irak'tan çıkıp belli bölgelerde tebliğ yapan Hız. Lût, kendisine Risalet görevi verilmesi ile Sodom halkına gönderildi. Sodom halkı Hız. Lût'un halkından sonra ahlakı en çok bozulan ve dalaletin son haddine ulaşmış olması ile biliniyordu. Halk bolluk ve refah içerisinde yemyeşil bir bölgede yaşıyordu (Mevdudi, 1992, s. 1/455). Kur'ân-ı Kerim'de homoseksüel oldukları için uyarılmış (Ankebût, 29/29; A'râf, 7/81) ancak kavim kendini düzeltmemekte ısrar etmiştir. Bu kötü fiili alenen ve yaygın olarak yapmakta ısrar etmeleri sonucu kavmi bir yanardağ patlaması ve şiddetli bir depremle helak edildi (Hûd, 11/ 82-83; Şuarâ, 26/173). Bu helakten kendini kurtaramayanlardan biri de Hız. Lût'un inançsız karsıydı (Ankebût, 29/32). Bütün mucizelere ve Hız. Lût'un temiz yaşantısına şahit olmasına rağmen inanmadı. Peygamberle beraber yaşadıkları halde onu inkâr edecek kadar gözleri hakikate kapılı olan bu kadınlar bizim için ibretlik birer örnektir. Kişi iman etme konusunda niyetli veya yatkın değilse kiminle beraber olduğu ya da nelere şahit olduğunun bir anlamı kalmamıştır.

3.2.2. Züleyha

Kur'ân-ı Kerim'de bir bütün olarak aktarılan tek kıssa Hız. Yûsuf'un kıssasıdır. Kendi içerisinde birçok öğütler ve hikmetler barındırmaktadır. Kıssanın konuları göz önüne alındığında içerisinde konumuza uygun olan kadın şahsiyet Züleyha'dan bahsetmekle yetinilecektir.

Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek, Haydi gelsene! dedi. O ise, Allah'a sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler, dedi (Yûsuf, 12/23).

Ey Yûsuf! Sen bundan sakın kimseye bahsetme. (Ey Kadın,) sen de günahının bağışlanmasını dile. Çünkü sen günah işleyenlerdensin (Yûsuf, 12/29).

Züleyha, ayetlerde davranışlarından dolayı kınanmış, aşağılanmış ya da hor görülmüş değildir. Yaptığı davranışın çirkinliği ifade edilerek davranışını değiştirmeye ve tövbe etmeye çağrılmıştır. Bugünün insanı içinde örnek alınması gereken kısım kanaatimizce burasıdır. Şahsı yargılamaktan ziyade davranışa odaklanmalı, davranışı değiştirmeye ya da telafi etmeye çalışılmalıdır.

SONUÇ

Kur'ân-ı Kerim'de insanlar öncelikle inananlar veya inanmayanlar olarak nitelendirilmiştir. Bazı ayetlerde ise cinsiyetlere hitap edilmiştir. Bu hitaplarda adaleti zedeleyecek herhangi bir tutum sergilenmemiştir. İnsanın yeryüzündeki öncelikli görevi kul olmaktır. Bu kulluğun içerisinde inanç, ibadet ve ahlak yönünden farklı ahkâmlar vardır. Kişilerin maddi ölçütlerine, sağlık durumlarına, sosyal yönlerine veya cinsiyetlerine göre bazı hükümler değişebilmiştir. Hiçbir insan hiçbir zaman inanmaktan, ibadetten ya da güzel ahlaktan muaf tutulmamıştır. Allah adaleti gereği buna müsaade etmemiştir.

Feminist hareketlerin İslâm'ı eleştirmek için kullandığı argümanlardan birinin "İslâm dünyasında kadın" olduğunu, islamafofik söylemlerin ise bu konuları bahane ederek temiz zihinleri kirletmemesi için Müslümanlara ve Müslüman olmayanlara iyi anlatılması gerekmektedir. Ayrıca kadın sadece İslam dünyasının bir problemi değildir. Tüm dünyanın ortak sorunudur. Müslümanlara düşen, Kur'ân temelli bir kadın anlayışı oluşturmaktır. Kadınlar ile ilgili

bazı problemlerin varlığını kabul ederken benzer ya da farklı problemlerin erkek Müslümanlar için söz konusu olmadığı da düşünmemek gerekmektedir. Bugünün dünyasında kadın olsun erkek olsun Müslüman kimliği için çeşitli problemler vardır. Ancak bu problemler başka bir araştırmanın konusu olabilecek genişliktedir.

Kadın vazife olarak inanmak, ibadet etmek ve güzel ahlakla sorumludur. Bu sorumlukları ondan kaldıracak herhangi bir eksiklik yoktur. Çalışmamızla ortaya koymak istediğimiz de budur. İnsanlar yaratılış itibarıyla mükellef kılınma konusunda eşittirler. Bu eşitliği bozan şey genelde kültürel algılar ve insan nefsidir. Kadın algımızda düzeltilmesi gereken de öncelikle bu olumsuz algıların oluşum sebebinin mahlûkatta olduğunu fark etmektir. Rollerin insana yüklediği sorumluklar ile birey olmanın getirdiği sorumluk karşılaştırılmadan uyumlu bir şekilde devam ettirilmelidir. Birey hangi cins olursa olsun Allah nezdinde iman ve salih amel ile sorumludur.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Yapmış olduğumuz bu çalışmada sunmuş olduğumuz veri ve analizleri, elde ettiğimiz bilgileri, belgeleri ahlaki kurallar ve akademiye uygun kurallar çerçevesinde elde ettiğimizi bildiririz. Yine elde ettiğimiz tüm bilgileri, dokümanları ve neticeleri bilimsel kaynaklardan etik kurallarına uyarak yararlandığımızı bildiririz. Yaptığımız çalışmamızda faydalandığımız tüm eserlerin uygun atıflarda bulunarak kaynak gösterimi yaptığımızı ve kullandığımız verilerde bir farklılık oluşturmadığımızı, çalışmamın özgünlük yönünden uygunluğunu bildiririz. Aksi bir hal ortaya çıktığında aleyhimize oluşacak her türlü hak kayıplarını kabul ettiğimizi açıklarız.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar tarafından eşit katkı ile hazırlanmıştır.

Etik Kurul İzni

Bu makalede etik kurul iznine gerek yoktur. Etik kurul kararı gerekmediğine ilişkin ıslak imzalı onam formu sistem üzerindeki makale süreci dosyalarında yer almaktadır.

Çıkar Beyanı

Bu çalışmanın hazırlanmasında çıkar çatışması yaşanacak herhangi bir durum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdolvahhab, M. (1977). *H. Muhammed'in hayatı* (S. Al Racihi Çev.). Güven Matbaası.
- Altıntaş, R. (2007). *Bütün yönleriyle cahiliye*. Pınar Yayınları.
- Bardakçı, S. (2010). *Kur'an ve sünnette iman-amel*. Adel Ofset.
- Bardakoğlu, A. (2005). *Sosyal hayatta kadın (3. Baskı)*. Ensar Neşriyat.
- Beşer, F. (2018). *Genç kızlara özel ilmi hal (7. Baskı)*. Nun Yayınları.
- Beşer, F. (1991). *Kadının çalışması sosyal güvenliği ve İslam*. Seha Neşriyat.
- Bilgin, B. (2005). *İslam'da kadının rolü Türkiye'de kadın*. Sinemis Yayınları.
- Cavidan, M. (1969). İslam'a göre kadın. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 2 (22), 28-29.
- Celasun, Z. (1946). *Tarih boyunca kadın*. Ülku Kitap Yurdu.
- Eren, M. (2017). H. Muhammed'in sünnetinde kadına verilen değer. *H. Peygamberde insan sevgisi* (s. 205-230) içinde. Siyer Yayınları.
- Güç, Ahmet (1991). Kur'an-ı Kerim'e Göre H. Meryem ve H. İsa. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(1), 215-224.
- Günaltay, Ş. (2013). *İslam öncesi Araplar ve dinleri* (2. Baskı). Ankara Okulu Yayınları.

- Duman, V. S. (2022). *Fukahânın kadın tasavvurunun ictihadî hükümlere yansımı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Durmuş, A. (2008). *Geleneksel ve modern hurefeler kıskacında kadın*. Nesil Yayınları.
- Dündar, Ü. (2021). *Kur'an'da adı geçen yeğene kadın olarak Hz. Meryem* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Siirt Üniversitesi.
- Harman, Ö. F. (1991). Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 3. Cilt (Âsiye). <https://islamansiklopedisi.org.tr/Âsiye> adresinden 28 Kasım 2021 tarihinde alınmıştır.
- İbn Kesir, F. (2014). Hz. Peygamberin hayatı (H. Akın Çev.). Çelik Yayınevi.
- Mevdudi, S. (1992). Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin hayatı (3. Baskı). (A. Asrar Çev.). Pınar Yayınları.
- Karaman, H. (2012). *Kur'an yolu Türkçe meal ve tefsir*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kelpetin, M. (2019). Hicaz bölgesinin meşhur putları: Lât, Menât ve Uzzâ. *Siyer Araştırmaları Dergisi*, (5), 63-68.
- Korkmaz, R. (2020). *Kur'ân perspektifinden aile hayatında kadın* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Kutup, S. (2004). *Fi zilali'l-Kur'an* (S. Uçan ve V. İnce Çev.). Dünya Yayınları.
- Lings, M. (2004). *H. Muhammed'in hayatı* (A. Çavuşoğlu Çev.). Akçağ Yayıncılık.
- Maksutoğlu, M. (2010). *H. Muhammed* (2. Baskı). Ensar Neşriyat.
- Maturidi, M. (2017). *Te'vilatü'l-Kur'an* (2. Baskı). (Y. V. Yavuz Çev.). Y. Ş. Yavuz (Ed.). Ensar Neşriyat.
- Ocak, A. (2021). *İzzet Derveze'ye göre kadın* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Özdemir, F. Z. (2013). *İslâmcı feminist söylemde Kur'ân ve kadın: Amine Wedud'un bakış açısı ile kadın konulu Kur'ân ayetlerinin yeniden yorumlanması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Özdiñç, A. (2014, Ekim). İlk müslüman hemşire: Rufeyde Bint Sa'd. <https://www.lacivertdergi.com/portre/ornek-kadinlar/2014/10/02/ilk-musluman-hemsire-rufeyde-bint-sad> URL adresinden Kasım 2021 tarihinde alınmıştır.
- Palabıyık, H. (2015). İslâm öncesi Arap düşüncesinde din ve din adamı algısı. *Câhiliye Araplarının uluhiyet anlayışı* (s, 97-147) içinde. Ankara Okulu Yayınları.
- Schimmel, A. (2008). *H. Muhammed* (3. Baskı). (O. Aytolu Çev.). Profil Yayıncılık.
- Schimmel, A. (2004). *Ruhum bir kadındır* (2. Baskı). (Ö. E. Bulut Çev.). İz Yayıncılık.
- Tozduman, A. Z. (1990). *İslam'da kadın hakları*. Kadın ve Aile Yayınları.
- Söylemez, H. (2006). *Kur'ân'da kadın kıssaları Hz. Mûsâ kıssasında kadın* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Topaloğlu, B. (1997). *İslam'da kadın* (Gözden geçirilmiş yeni baskı). Nesil Yayınları.
- Tümer, G. (1997). *Hristiyanlıkta ve İslam'da Hz. Meryem* (2. Baskı). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Vakkasoğlu, A. V. (1978). *Bilinmeyen kadın*. Yeni Asya Yayınları.
- Yunus, V. (2011). *Kur'an'da kadın hak ve özgürlüğü* (2. Baskı). Feyiz Yayıncılık.

Wedud-Muhsin, A. (2005). *Kur'an ve kadın (3. Baskı)*. (N. Şişman Çev.). İz Yayın

EXTENDED ABSTRACT

This study aims to examine the position of women in terms of belief from the perspective of the Qur'an. The central argument is that, according to Islamic teachings, women and men are essentially considered equal in terms of religious responsibilities, obligations, and ultimate goals. The research posits that certain historical and contemporary negative attitudes towards women stem from cultural traditions, social conflicts, and traditional interpretations, which are not inherent in the essence of the Qur'an. It is emphasized that the only measure of superiority before God is piety (taqwa), and gender is not a reason for superiority or inferiority.

The study examines the topic along three main axes. Firstly, it analyzes the status of women in the pre-Islamic Jahiliyya society of Mecca. In this period, women were often viewed as inferior, deprived of social and legal rights, and considered a source of shame, leading to practices such as female infanticide. The social perception of women was largely negative, and their words were deemed worthless. The study also notes the paradoxical situation where, despite this low social status, some deities worshipped, like Al-Lat, Al-Uzza, and Manat, were feminine, indicating an extreme positioning of the feminine concept. Women were excluded from social, economic, and political life and faced restrictions even in worship, such as during menstruation.

Secondly, the study focuses on the transformation in the status of women during the period of Prophet Muhammad. It is stated that Islam brought a unique order that restored justice between men and women. The Prophet Muhammad did not discriminate between men and women in his mission; he included women as addressees of his message and supported those who struggled for their faith. Examples from this era demonstrate that women were equally responsible for faith and righteous deeds and actively participated in social movements for their religion. Instances such as the first Muslim, Khadijah, the first martyr, Sumayyah, the participation of women in the migrations to Abyssinia and Medina, their presence at the Pledge of Aqaba, the advice of Umm Salamah at Hudaibiyyah, the assistance of Asma during the Hijra, the presence of women archers at the Battle of Uhud, and the establishment of the first field hospital by Rufayda al-Aslamiyya are all highlighted as evidence of women's active and valued roles in the socio-religious life of the early Muslim community. The Prophet's final sermon also underscores the rights of women and the necessity of fearing God regarding their treatment.

The third and most comprehensive section analyzes the perspective on women in the Qur'an itself, in terms of belief. The Qur'an does not aim to eliminate functional differences arising from social roles but to establish complementary and supportive functional relationships between the genders. In matters of faith, reward, and punishment, the Qur'an addresses the individual (nafs), without gender-based discrimination. Verses are cited to demonstrate that women and men are held equally accountable for their beliefs and actions. For instance, verses from Surah An-Nahl (16:97), An-Nisa (4:124), Al-Ahzab (33:35), and Al-Mu'min (40:40) explicitly state that both believing men and women will be rewarded for their righteous deeds and enter Paradise without the slightest injustice. The verse from Surah Al-Hujurat (49:13) is emphasized as establishing piety as the sole criterion for superiority. The conditions of the pledge (bay'ah) taken from believing women in Surah Al-Mumtahanah (60:12) are analyzed, showing that women were directly addressed and bound by the same core tenets of faith and morality as men. The creation narrative in Surah An-Nisa (4:1) is interpreted to highlight the common origin and essence of men and women.

Furthermore, the study provides examples of positive and negative female profiles presented in the Qur'an as lessons for all humanity. Among the positive profiles, Maryam (Mary) is highlighted for her devotion, chastity, and being chosen and addressed directly by God through revelation. Hawwa (Eve) is discussed not by name but as Adam's partner, sharing equally in the test in

Paradise and in repentance, with no Qur'anic narrative placing exclusive blame on her. The Queen of Sheba (Balqis) is presented as an example of a powerful ruler who, upon recognizing the truth, used her intellect and submitted to God gracefully. The mother of Musa (Moses) is shown as an exemplar of ultimate trust in God's promise, even in the face of immense personal risk. Asiyah, the wife of Pharaoh, is celebrated for her unwavering faith and martyrdom despite living in an environment of extreme disbelief and oppression, choosing the eternal pleasure of God over worldly power and comfort.

Among the negative profiles, the wives of Noah and Lot are cited. They are presented as examples of individuals who, despite being married to righteous prophets, betrayed the faith and were consequently condemned, demonstrating that proximity to righteousness alone does not guarantee salvation. The story of Zulaykha (Potiphar's wife) with Prophet Yusuf (Joseph) is also examined. Here, the focus is not on demeaning her character but on condemning the immoral act itself and emphasizing the importance of seeking forgiveness and repentance, thus directing attention to behavior rather than the person.

In conclusion, the study asserts that the Qur'an primarily classifies people as believers or non-believers. While it addresses genders considering their natural and social roles, it does not adopt an attitude that compromises fundamental spiritual equality. The responsibility to believe, worship, and uphold good morals is universal and not lifted from women due to any inherent deficiency. The problems often associated with women in Muslim societies are largely the product of cultural perceptions and human ego, not the foundational principles of the Qur'an. Therefore, it is incumbent upon Muslims to construct a Qur'an-based understanding of women, recognizing their equal status as individuals responsible before God based on their faith and righteous deeds, while harmoniously fulfilling the responsibilities that come with both their individual and social roles.